

Remissyttrande

Ärende KN2023/02708 EU-kommissionens förslag till förordning om netto nollindustri – Net Zero Industry Act.

Inledning

Plattformen för en hållbar framtid vid Örebro universitet (PSF) har av rektor vid Örebro universitet uppdragits att inkomma med ett remissyttrande på Europeiska kommissionens förslag till EU-parlamentet att etablera ett regelverk för att stärka Europas industri för produktion av netto noll-utsläppsprodukter (2023/0081) – härfter hänvisad till som 'Net Zero Industry Act' eller 'NZIA'. Nedanstående remissyttrande har beslutats av rektor.

Kommissionens förslag: Net Zero Industry Act (NZIA)

Net Zero Industry Act är en del av EU:s Green Deal (Gröna Giv) med syfte att förenkla regelverket för de industrier och teknologier som är avgörande för unionens mål om klimatneutralitet och ett motståndskraftigt och hållbart energisystem genom att förbättra investeringsviljan och harmoniera regelverket i dessa sektorer och teknologier.

NZIA fokuserar på den del av den europeiska ekonomin som bygger på 'netto-noll teknologier' och som producerar 'netto noll-utsläppsprodukter'. Dessa preciseras i avsnittet definitioner (Artikel 3) som teknik för lagring av el och värme; värmepumpar; nätteknik; teknik för förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung; hållbara alternativa bränsletekniker; elektrolysatorer och bränsleceller; avancerad teknik för att producera energi från kärnkraftsprocesser med minimalt avfall från bränslecykeln, små modulära reaktorer (SMR:s) med bränslen av bästa klass; teknik för avskiljning, användning och lagring av kol; samt energisystemrelaterad energieffektivitetsteknik. Kommissionens förslag avser alltså slutprodukter och specifika komponenter samt de specifika maskiner (s.k. kapitalvaror) som i första hand används för produktionen av dessa slutprodukter.

PSF anser att en hållbar industri i allmänhet är avgörande för att uppnå EU:s miljömål och övergå till en cirkulär ekonomi. En central utgångspunkt är och måste vara att minska industriens miljöpåverkan genom att minska utsläppen av växthusgaser, effektivisera resursanvändningen och främja användningen av förnybar energi.

Övergripande kommentarer på kommissionens förslag

EU har fastställt ambitiösa mål för att minska utsläppen och öka energieffektiviteten, men det finns fortfarande brister i implementeringen. Övergripande anser vi att detta är ett viktigt steg mot implementeringen av en fossilfri ekonomi och ett robust energisystem i Europa. NZIA är ett mycket väl genomarbetat och väl presenterat förslag och framstår som ett adekvat verktyg för att systematiskt och enhetligt implementera de mål som ställs upp i såväl EU:s *Green Deal* och *Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age* med målet att EU ska vara klimatneutralt eller med netto noll utsläpp 2050 och i paketet *Fit for 55*, med målsättningen att reducera växthusgasutsläpp med 55% år 2030 i förhållande till nivåerna 1990. PSF vid Örebro universitet ställer sig bakom det föreslagna regelverket i kommissionens förslag i dess helhet.

EU bör stödja forskning och utveckling av miljövänliga teknologier, såsom förnybar energi, energieffektivitet, avfallshantering och hållbar produktion. Genom att investera i innovation kan EU

skapa nya möjligheter för hållbara företag och bidra till att skapa grön tillväxt och sysselsättning. Det finns dock för närvarande brister i förhållande till en hållbar industri i EU. En av dessa är bristen på enhetliga regler och standarder inom unionen. Det finns skillnader mellan medlemsländerna när det till exempel gäller miljölagstiftning, stödåtgärder och certifieringar, vilket skapar en ojämn spelplan för företag. EU behöver harmonisera sina regler och standarder för att främja en rättvis konkurrens och underlätta gränsöverskridande handel inom den hållbara industrin. NZIA syftar till en sådan harmonisering och utjämning av skillnader mellan medlemsländer i unionen och kommer därför bli ett centralt verktyg för att implementera målen i Green Deal med Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age och Fit for 55. PSF vid Örebro universitet bifaller denna harmonisering.

Avgränsningen till netto-noll teknologier och netto noll-utsläppsprodukter är förstäelig, men otillräcklig. För att unionens klimatmål ska kunna uppnås behöver inte enbart dessa industrisektorer och teknologier inkluderas i ett gemensamt harmoniserat regelverk utan också övriga delar av unionens ekonomi för att skapa en cirkulär grön ekonomi. EU måste säkerställa att *alla* industriprodukter är hållbara genom hela sin livscykel, från design och tillverkning till användning och avfallshantering. Det krävs incitament och harmoniserad reglering för att främja hållbar konsumtion, cirkulär ekonomi, återvinning och återanvändning av material i linje med EU:s *Circular Economy Action Plan*.

Frågan om hållbara materialflöden i en cirkulär ekonomi behöver utvecklas. Den utveckling och tillverkning som nu sker har bättre möjligheter att identifiera risker för kontamination av miljön av metaller, särskilt de metaller som kommer att användas i stora mängder såsom litium och koppar men också sällsynta jordartsmetaller och de kemiska former som dessa ämnen används i. Vidare nyttjas såväl organiska hjälpkemikalier vid tillverkning och organiska kemikalier som additiv. Dessa måste ingå i ansvaret från producenterna att omhänderta och återvinna på ett hållbart och cirkulärt sätt. Det är således viktigt att minska beroendet av icke förnybara resurser och främja användningen av förnybara och återvunna material. Vi saknar dessa delar och en koppling till EU:s *Circular Economy Action Plan* i kommissionens förslag.

En annan svaghet i EU:s Green Deal är bristen på finansiering och ekonomiskt stöd för hållbara företag och industrisektorer. Det krävs investeringar i nya teknologier och infrastruktur för att möjliggöra övergången till en hållbar industri. NZIA är ett lovligt initiativ från EU att öka tillgången till finansiella verktyg för att finansiera en hållbar industri och netto-noll teknologier.

Avslutningsvis innebär kommissionens förslag ett (ensidigt) fokus på reduktionen av koldioxidutsläpp från EU:s industriella system. Förslaget handlar till största delen om omställningen i EU för att möta de behov som rådande klimatpåverkan utgör. Förslaget diskuterar i detalj koldioxidutsläpp och dekarbonisering, otvetydigt viktigt och helt avgörande för en hållbar framtid, men ett alltför begränsat angreppssätt. Att sänka koldioxidutsläppen är en nödvändig, men icke-desto mindre otillräcklig åtgärd.

En hållbar framtid för EU inkluderar en mängd andra utmaningar som också måste beaktas i samklang med regelverk som NZIA. Ett ensidigt fokus på klimatutsläpp är en grov förenkling av hållbarhetsutmaningen som unionens medlemsländer möter. Vi talar idag om trippelkrisen för människa och miljö där förutom krisen vad gäller klimatpåverkan också ingår biodiversitetskrisen och kemiska miljöföroreningar och avfall. Geopolitisk oro, ökad socio-politisk risk, fallerande ekosystem, kemikalieförekomsten, social splittring och ituslitna samhällen med desillusionerade och utslagna medborgare utgör reella hot mot såväl demokrati som mänskliga fri- och rättigheter. Dessa stora områden behandlas alltför svagt i förslaget. Vindkraftverkens påverkan på ekosystemen, där människan ingår, handlar om buller och frisläppande av kemiska föroreningar samt partikulärt material från rotorblad och komponenter. Trots teknikens hållbarhetspotential måste den industriella utvecklingen noga beakta och minimera fysikalisk och kemisk påverkan på miljön. Dessa frågor måste beaktas i utveckling och tillverkning av alla energisystem som nu utvecklas/används för att möta krav på resiliens.

Dessa hållbarhetsutmaningar måste hanteras systematiskt som en helhet för att möta den planetära kris som de bygger upp till. Därtill är NZIA blott ett första (om än adekvat) steg för EU. Vi anser att ytterligare steg mot att systematiskt hantera den planetära krisen återstår.

Kommentarer på specifika delar av kommissionens förslag

I följande avsnitt kommenterar vi specifika delar av förslaget från kommissionen (NIZA) i den ordning de redovisas i lagförslaget.

Artikel 7

I artikel 7 diskuteras miljömässiga bedömningar i förhållande till projekt och initiativ för netto-nollteknologi och tillverkning.

I detta sammanhang saknar vi ett resonemang om hur målkonflikter kan hanteras, exempelvis om det uppstår målkonflikter mellan ett mål som sätts upp i detta förslag (NZIA) och andra miljömål (som exempelvis förstörda lokala ekosystem och miljöer). Detta bör preciseras tydligare som hjälp till respektive nationell kompetent myndighet med ansvar för processen (enligt Artikel 4).

Artikel 15

I punkt 1 i Artikel 15 redovisas The Net-Zero Europe Platform (N-ZEP) (så som den preciseras i Artikel 28). Där ska finansiella flaskhalsar och utmaningar hanteras i förhållande till utvecklingen av EU-gränsöversridande försörjningskedjor framför allt genom att arbeta i befintliga etablerade utbyten med relevanta industriella nätverk och allianser.

Vi vill framhålla vikten av dessa befintliga strukturer och deras centrala roll i industriella systemen. Detta kan inte betonas nog. Att försöka implementera åtgärder som går långt utanför befintliga industristrukturer är inte bara oerhört kostsamt utan näst intill omöjligt. Att arbeta tillsammans med dessa strukturer måste vara ett krav och en prioritet för en entitet som N-ZEP. Detta bör framgå med största tydlighet i Artikel 15 av NZIA.

Artikel 17

Artikel 17 handlar om koldioxidinlagring och en mekanism för rapportering och transparens mellan medlemsstater av information om sådana siter.

Vi vill framhålla vikten av sådan transparens och att undvika upplåsta förhoppningar och visioner om koldioxidinfångningsteknologi som inte uppnått tillräcklig nivå på TRL-skalan (Se Artikel 3, Definitioner, sektion 1 'net-zero technologies' och 'innovative net-zero technologies'). Detta bör betonas särskilt i denna artikel av NZIA specifikt i förhållande till innovativa netto-noll utsläppsteknologier såsom koldioxidinlagringsteknologier så att dessa inte är på för låg TRL-nivå (förslagsvis måste de finnas på TRL-nivå 5 och uppåt).

Artikel 19

Artikel 19 handlar om offentlig upphandling i förhållande till netto-nollteknologi och tillverkning.

Denna artikel är mycket viktig då medlemsländernas myndigheter kan gå före och bana väg för den omställning som krävs och som förslaget från kommissionen stipulerar. Vi bifaller detta med emfas.

Vi ställer oss dock tveksamma till den uppmjukning av övriga sektioner i Artikel 19 som återfinns i sektion 4. Där framgår det att en kostnadsdifferens för ett inköp i enlighet med NZIA som överstiger 10% betraktas som oproportionerlig. Vi ifrågasätter denna nivå eftersom den framstår som för låg.

Hållbarhet måste få kosta. Vi föreslår en höjning av denna gräns. Övriga avvägningar avseende teknologisk kompatibilitet, etcetera framstår som rimliga.

Artikel 20

Artikel 20 behandlar auktioner för att använda förnybara energikällor.

Vi har samma invändning som för Artikel 19 ovan. Vi ställer oss tveksamma till den uppmjukning av övriga sektioner i Artikel 20 som finns i sektion 3. Där framgår det att en kostnadsdifferens för ett auktionspris i enlighet med NZIA som överstiger 10% betraktas som oproportionerlig. Vi ifrågasätter denna nivå eftersom den framstår som för låg. Hållbarhet måste få kosta. Vi föreslår en höjning av denna gräns. Övriga avvägningar avseende teknologisk kompatibilitet, etcetera framstår som rimliga

Artikel 23 – 25

I kapitel 5 NZIA (Artikel 23 – 25) lyfts frågan om kompetensförsörjning inom teknologiområdet.

Detta är högst väsentligt. Kompetenta personer i utveckling och tillverkning av komponenter för ny energiteknologi måste utöver sakkunskapen ha förmåga att värdera konsekvenser (fara) med en lösning framför en annan. Utbildningarna måste således innehålla delar som adresserar hållbarhetsperspektivet. I förslaget från kommissionen återfinns inte detta perspektiv.

Slutord och sammanfattning

Net Zero Industry Act (NZIA) är ett mycket väl genomarbetat förslag och framstår som ett adekvat verktyg för att systematiskt och enhetligt implementera de mål som ställs upp i unionen. Det finns för närvarande skillnader mellan medlemsländerna avseende exempelvis miljölagstiftning, stödåtgärder och certifieringar, vilket skapar en ojämn spelplan för företagen. EU behöver harmonisera sina regler och standarder för att främja en rättvis konkurrens och underlätta gränsöverskridande handel inom den hållbara industrin. Kommissionens förslag syftar till en sådan harmonisering och kommer därför bli ett centralt verktyg för att implementera målen i EU:s Green Deal med Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age och Fit for 55-paketet.

Plattformen för en hållbar framtid vid Örebro universitet (PSF) ställer sig bakom förslaget i dess helhet.

Förutom synpunkter på detaljer i *Artikel 7, 15, 17, 19 – 20, 22 – 25* har vi invändningar inom två övergripande områden: 1) Avgränsningen till netto-noll teknologier och industrisektorer samt; 2) Avgränsningen till klimatpåverkan från koldioxidutsläpp.

För det första: Avgränsningen till netto-noll teknologier och netto noll-utsläppsprodukter är förståelig, men otillräcklig. Frågan om hållbara materialflöden i en cirkulär ekonomi behöver utvecklas. Det är viktigt att minska beroendet av icke förnybara resurser och främja användningen av förnybara och återvunna material. Vi saknar dessa delar och en koppling till EU:s *Circular Economy Action Plan* i kommissionens förslag.

För det andra har kommissionens förslag ett fokus på reduktion av koldioxidutsläpp från EU:s industriella system. Att sänka koldioxidutsläppen är en nödvändig, men icke-desto mindre otillräcklig åtgärd. Ett ensidigt fokus på klimatutsläpp är en grov förenkling av hållbarhetsutmaningen som unionens medlemsländer möter. Vi talar idag om trippelkrisen för människa och miljö där förutom krisen vad gäller klimatpåverkan också ingår biodiversitetskrisen och kemiska miljöföroreningar och avfall. Dessa hållbarhetsutmaningar måste hanteras systematiskt som en helhet för att möta den planetära kris som de bygger upp till. Därtill är kommissionens förslag blott ett första (om än adekvat) steg för EU. Vi anser att ytterligare viktiga steg mot att systematiskt hantera den planetära krisen återstår.

Avslutningsvis vil vi lyfta fram frågan om kompetensförsörjning inom teknologiområdet. Detta är ytterst väsentligt. Kompetenta personer som arbetar med utveckling och tillverkning av komponenter för ny energiteknologi måste utöver sakkunskapen ha förmåga att värdera såväl positiva som negativa konsekvenser och hållbarhetsaspekter med en lösning framför en annan. Utbildningarna måste således innehålla delar som adresserar hållbarhetsperspektivet och ger hållbarhetskompetens. I förslaget från kommissionen saknas detta perspektiv.